
Backward planning: vooruitgaan door eerst te weten waar je naartoe wilt

2026-10-12

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	1
2	Backward design: by Grant Wiggins en Jay McTighe.....	2
3	Backward planning: stappenplan	3
4	Backward planning: stappenplan visueel voorgesteld	6
5	Backward planning: voorbeelden	7
5.1	B-stroom.....	7
5.2	A-finaliteit	10
5.3	D/A-finaliteit derde graad	11
5.4	D-finaliteit tweede graad	11
6	Backward planning: als tool binnen effectieve didactiek	12
7	Backward planning: als tool om kwaliteitsvol te evalueren.....	12
8	Besluit	14
9	Bibliografie	15
10	Backward planning: verkort stappenplan voor de leerkracht	16

1 Inleiding

Wanneer je als leerkracht een les of lessenreeks voorbereidt kan het zijn dat er vertrokken wordt vanuit een handboek, een activerende werkvorm of een hoofdstuk dat afgewerkt moet worden. Leerlingen zijn druk bezig, maar is het altijd wel duidelijk wat ze precies moeten leren. Er zijn namelijk toch een aantal valkuilen ¹:

- De aandacht kan van leren naar presteren verschuiven.

Leerkrachten kunnen tevreden zijn omdat ze alle leerstof hebben uitgelegd, terwijl het minder duidelijk is wat leerlingen daadwerkelijk hebben onthouden of begrepen. Het gevaar bestaat dat succes wordt afgemeten aan wat behandeld werd in plaats van aan wat geleerd werd.

- Het ontwerpen van lessen rond (leuke) activiteiten in plaats van rond leerdoelen.

Soms vinden leerkrachten een interessante opdracht, een motiverende werkvorm of een aantrekkelijke digitale toepassing. Hoewel dergelijke activiteiten leerlingen zeker kunnen interesseren, is het niet altijd duidelijk hoe dit de kennisopbouw mee ontwikkelt.

¹ (Understanding by Design (UbD) or Backward Design, 2012), (Shannon, 2018), (Lucassen, 2024), (Wiggins G, 2005)

- Een gebrekkige afstemming tussen leerdoelen, evaluatie en instructie.

Wanneer toetsen pas op het einde ontworpen worden, kan blijken dat andere zaken geëvalueerd worden dan wat tijdens de lessen centraal stond. Leerlingen ervaren dat vaak als verwarrend of oneerlijk.

- De gebruikte leermethode neemt de les over.

Een leerkracht kan vervallen pagina na pagina af te werken zonder voortdurend stil te staan bij de vraag waarom bepaalde leeractiviteiten worden uitgevoerd. Door afhankelijk te worden van het handboek, bestaat het risico dat de leerplandoelen minder expliciet het vertrekpunt vormen.

- Tijdsverlies vormt een risico.

Zonder duidelijke prioriteiten proberen leerkrachten soms alles aan bod te laten komen. Hierdoor ontstaat het gevoel voortdurend tijd tekort te hebben. Essentiële leerinhouden gebaseerd op de leerplandoelen krijgen onvoldoende aandacht, terwijl minder belangrijke leeractiviteiten veel lestijd kunnen innemen.

- Het ontbreken van een duidelijke eindbestemming kan leiden tot versnipperd onderwijs.

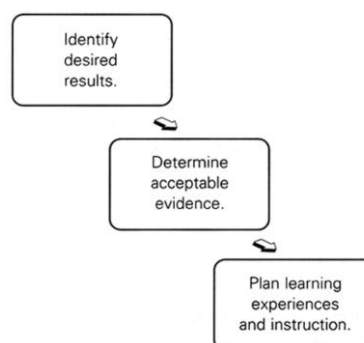
Individuele lessen kunnen op zichzelf goed zijn, maar vormen niet altijd een samenhangend geheel. Leerlingen zien dan minder goed hoe verschillende activiteiten bijdragen aan hun groei en leren.

Het is belangrijk om te benadrukken dat deze risico's geen automatisch gevolg zijn van het werken met een handboek/leermethode. Uitgeverijen bieden ons veel goed materiaal aan zoals uitgewerkte oefeningen, voorbeelden van evaluatie, differentiatiemateriaal, doordachte leerlijnen, ... We roepen wel op tot kritische reflectie: "Hoe draagt dit hoofdstuk, deze oefening of deze toets bij aan het leerdoel dat ik wil bereiken?" Het is een uitnodiging om regelmatig stil te staan bij de vraag of de gekozen werkvormen, oefeningen en evaluaties voldoende bijdragen aan de leerdoelen die we willen bereiken.

2 Backward design: by Grant Wiggins en Jay McTighe

Backward design is een model voor lesontwerp dat werd ontwikkeld door Grant Wiggins en Jay McTighe². Gebaseerd op hun werk kunnen we het definiëren als: "Backward design is het doelgericht ontwerpen van onderwijs door te beginnen met het einddoel voor ogen en van daaruit terug te denken naar evaluatie en instructie."

Hun kernboodschap is dat het lesontwerp moet vertrekken van drie in volgorde stappen:

² (Wiggins G, 2005)

1) Wat zijn de gewenste leerresultaten?

Bepaal wat leerlingen op het einde van het leerproces moeten kennen, begrijpen en kunnen.

2) Wat is het bewijs dat die resultaten bereikt zijn?

Als een leerling dit leerdoel werkelijk beheerst, wat zou die leerling dan moeten kunnen tonen, uitleggen of doen?

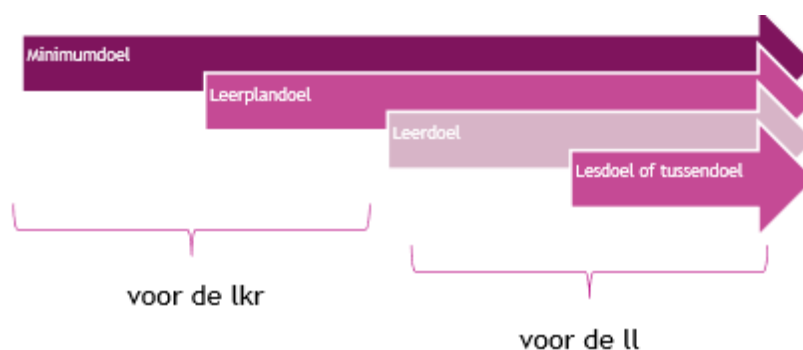
3) Plan de leeractiviteiten en instructie

Kies de werkvormen, oefeningen, voorbeelden en instructies die leerlingen voorbereiden op het gewenste leren en de evaluatie.

3 Backward planning: stappenplan

Het oorspronkelijke model van Wiggins en McTighe biedt een krachtig kader om vanuit leerdoelen lessen te ontwerpen. Dit model vertalen we naar een eigen versie met behoud van de onderliggende principes, maar in een vorm die nauwer aansluit bij de taal die we in onze klaspraktijk gebruiken. Zo kan het model toegankelijker worden voor vakgroepen en individuele leraren en biedt het een concreet hulpmiddel om doelgericht na te denken over leerdoelen, evaluatie en leeractiviteiten.

In dit artikel beschouwen we leerdoelen als de concrete vertaling van een leerplandoel in leerlingentaal. Ze zijn kleiner, specifieker en zichtbaar in wat leerlingen moeten kennen en kunnen op het einde van een leerproces. Zo kunnen uit één leerplandoel verschillende leerdoelen geformuleerd worden. Als het bereiken van één leerdoel op één les gebeurt staat het gelijk aan een lesdoel. Dit is echter niet altijd mogelijk. Zo kan één leerdoel alweer uiteenvallen in verschillende lesdoelen. Leerdoelen en lesdoelen zijn dus tussenbestemmingen om een leerplandoel na te streven. Ze omschrijven wat een leerling moet leren (kennis, vaardigheden en inzicht), bevat een duidelijk handelingswerkwoord en levert een meetbaar resultaat op en bevat de context of situatie waarin het geleerde wordt toegepast.

“Leerdoelen maken verwachtingen zichtbaar, geven richting aan het lesverloop en vormen een referentiekader voor feedback en evaluatie. Ze helpen leraren om bewuste didactische keuzes te maken en ondersteunen leerlingen om focus en betekenis te ervaren in hun leren.”³

³ (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2026)

1) Bepaal het lesdoel/leerdoel? "Wat wil ik dat mijn leerlingen leren?"

Vertrek vanuit wat leerlingen op het einde van de les of lessenreeks moeten kennen, begrijpen en kunnen door respectievelijk een lesdoel/leerdoel te formuleren. Een lesdoel/leerdoel omschrijft wat een leerling moet leren (kennis, vaardigheden en inzicht). Bij het formuleren van een lesdoel/leerdoel hou je rekening met een aantal elementen:

- Het handelingswerkwoord bepaalt het na te streven beheersingsniveau en levert een meetbaar resultaat op.
- Het bevat de context of situatie waarin het geleerde wordt toegepast.
- Het wordt in leerlingentaal geformuleerd.

Zo geeft het leerdoel/lesdoel richting aan alle verdere keuzes die je als leraar maakt. De centrale vraag is dus: "Wat wil ik dat mijn leerlingen leren?"

2) Oriënterende fase: "Waar werken we naartoe?"

De oriënterende fase van backward planning is erop gericht het doel van het leren te concretiseren, om de focus op het leren te krijgen. Nog voor er wordt nagedacht over leeractiviteiten, oefeningen of instructie, wordt eerst scherp gesteld waar leerlingen uiteindelijk naartoe werken. Je vertrekt daarbij niet vanuit de leerstof, maar vanuit een betekenisvolle invulling van het leerdoel of lesdoel en gaat met de leerlingen in interactie over wat er nodig is om het einddoel te behalen. Op deze manier, in dit gesprek, denken de leerlingen mee na over de bouwstenen en zijn ze betrokken.

Eenzijds maak je zichtbaar wat leerlingen op het einde moeten kunnen: welke opdracht, uitdaging of toepassing zij succesvol moeten kunnen uitvoeren. Een authentieke opdracht kan daarbij helpen om het leerdoel concreet en realistisch voor te stellen. Anderzijds sta je ook stil bij het waarom van het leren: waarom is deze kennis of vaardigheid relevant, nuttig of waardevol? Samen nadenken over deze vraag helpt leerlingen om de betekenis van de leerinhoud te begrijpen en verhoogt hun betrokkenheid bij het leerproces. Wanneer leerlingen begrijpen wat het uiteindelijke doel is en hoe de verschillende activiteiten hen stap voor stap dichterbij dat doel brengen, kunnen zij nieuwe kennis beter plaatsen, gericht oefenen en hun eigen vooruitgang opvolgen. Het geeft richting aan de keuzes van de leraar en helpt leerlingen om betekenis te geven aan wat ze leren.

In deze fase denk je dus na over hoe leerlingen zullen aantonen dat zij het lesdoel/leerdoel bereikt hebben. Een aantal opties, al dan niet gecombineerd, om dit na te streven zijn:

- Vanuit de (authentieke) opdracht denken de leerlingen interactief mee na welke kennis, vaardigheden, inzichten en strategieën leerlingen nodig hebben om het einddoel succesvol te bereiken. Deze noodzakelijke bouwstenen vormen de basis voor de verdere planning van het leerproces (bv. voor een taalvak: woordenschat, concepten, procedures, taalhandelingen, grammatica). Deze verschillende leerinhouden krijgen zo een duidelijke functie: ze zijn geen doel op zich, maar ondersteunen leerlingen bij het realiseren van een betekenisvolle eindopdracht.
- Welke oefening, opdracht, probleemstelling of evaluatie maakt zichtbaar dat het leren heeft plaatsgevonden? Door vooraf een eindopdracht of voorbeeld van een op te lossen oefening te bekijken, blijft de focus gedurende de hele les gericht op het beoogde leerresultaat. De oriënterende fase betekent wel niet dat leerlingen al meteen geëvalueerd worden, maar dat zowel leraar als leerlingen zicht krijgen op wat succesvol leren er uiteindelijk zal uitzien.

- Stel een prikkelende vraag om de nieuwsgierigheid bij de leerlingen op te wekken. Stel jezelf vragen die je dwingen door de ogen van de leerlingen te kijken. Wat triggert hen? Wat zouden ze thuis navertellen? Dit soort vragen helpen je een start te ontwerpen die betekenisvol is en zet de leerlingen aan het denken. Het biedt de mogelijkheid om het belang van het leerdoel in de verf te zetten. Bewaak echter wel dat je startvraag rechtstreeks naar je les- of leerdoel leidt en niet losstaat van wat de leerlingen moeten leren⁴

3) a. Bepaal de bouwstenen: “Wat moeten leerlingen onderweg leren en oefenen om het leerdoel te bereiken?”

In de oriënterende fase werd bepaald welke kennis, vaardigheden, inzichten en tussenstappen leerlingen nodig hebben om het lesdoel/leerdoel te bereiken. Deze bouwstenen vormen nu de basis voor de didactische opbouw van de les. In de fase van de bouwstenen wordt het einddoel dus ontleed in kleinere, haalbare stappen. Deze bouwstenen worden in een doordachte volgorde aangeboden. Elke bouwsteen heeft daarbij een duidelijke functie: leerlingen verwerven niet zomaar nieuwe leerinhouden, maar ontwikkelen wat nodig is om stap voor stap dichterbij het einddoel te komen. Zo ontstaat een leertraject waarin elke bouwsteen een betekenisvolle bijdrage levert aan het realiseren van het lesdoel/leerdoel.

Bij de bouwstenen formuleer je succescriteria: de kenmerken waaraan leerlingen kunnen herkennen dat ze een bouwsteen beheersen. Succescriteria vertalen de verwachtingen naar concrete, observeerbare gedragingen. Zo weten leerlingen niet alleen wat ze leren, maar ook waaraan ze kunnen herkennen dat ze het voldoende beheersen. De bouwstenen maken zo dus zichtbaar wat kwaliteitsvol leren er op tussenniveau uitziet en geven richting aan oefening, feedback en zelfevaluatie.

b. Bepaal de strategieën: “Hoe kunnen leerlingen dit het best aanpakken om het leerdoel te bereiken?”

De strategieën zijn bewuste denk- en werkwijzen die leerlingen helpen om een doelgericht en succesvol het leerproces te doorlopen. Ze ondersteunen leerlingen bij het begrijpen van een opdracht en het plannen van hun werk. Voor het vak wiskunde zou dit het inzetten van heuristieken kunnen zijn, bv. het antwoord schatten, een schets maken, een rekenmachine doelgericht inzetten, ... Voor een taalvak denken we bv. aan woordenschatstrategieën inzetten, talige hulpmiddelen gebruiken, ... Strategieën helpen leerlingen dus om kennis, vaardigheden en inzichten effectief in te zetten in uiteenlopende situaties.

c. Formatieve evaluatie doorheen de les: “Hoe weten we dat we op de goede weg zijn naar het leerdoel?”

Formatieve evaluatie betekent dat je tijdens het leerproces voortdurend zicht probeert te krijgen op het leren van leerlingen en niet pas tijdens een toets of evaluatie. Tegen die tijd is het vaak moeilijker om nog gericht bij te sturen. Leerlingen hebben dan mogelijk al verder gebouwd op onvolledige of foutieve inzichten. Door regelmatig de controle van begrip na te

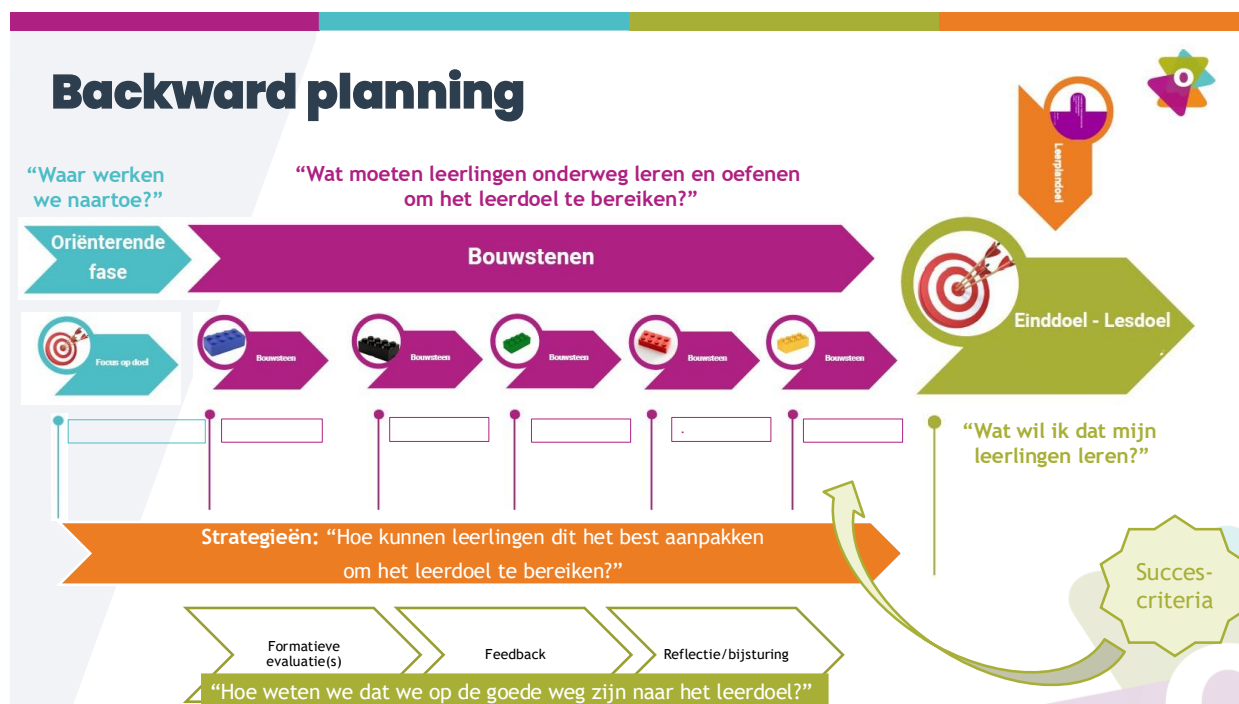
⁴ (Vanhoof Stijn, 2026)

gaan, verzamel je als leraar doelgericht informatie over wat leerlingen begrijpen, waar ze vastlopen en welke denkfouten of misconcepties aanwezig zijn. Op basis daarvan geef je gerichte feedback. Formatieve evaluatie creëert ook ruimte voor reflectie. Leerlingen denken na over wat ze al beheersen, wat nog moeilijk is en welke volgende stap nodig is. Die informatie ondersteunt jou en de leerling bij het maken van keuzes voor verdere bijsturing.

Hoe je deze formatieve evaluatie vormgeeft, bepaal je zelf. Er zijn veel activerende werkvormen mogelijk (zie ook 'backward planning als tool binnen effectieve didactiek'). Als tips geven we mee om het aantal verschillende werkvormen beperkt te houden zodat het routines worden waardoor je niet te veel tijd hoeft te steken in het uitleggen ervan. Kies werkvormen die alle leerlingen activeren en niet enkel die leerlingen die hun hand opsteken. Geef leerlingen ook voldoende tijd om na te denken wanneer je een vraag stelt en laat leerlingen hun antwoord verwoorden: laat ze uitleggen waarom iets goed of fout is. Een belangrijke opmerking blijft dat niet de werkvorm het doel is, maar wel dat je een antwoord zoekt op de vraag: "Hoe weet ik dat mijn leerlingen op de goede weg zijn richting het leerdoel?"

4 Backward planning: stappenplan visueel voorgesteld

5 Backward planning: voorbeelden

5.1 B-stroom

Veronderstel: Een leraar wil een les vormgeven rond het ordenen van getallen. In plaats van meteen oefeningen te selecteren, bepaalt hij eerst wat leerlingen op het einde moeten kunnen aantonen.

1) Bepaal het lesdoel/leerdoel? "Wat wil ik dat mijn leerlingen leren?"

Het **leerplandoel** is hiervoor leidend: "LPD 4: De leerlingen ordenen gehele getallen, kommagetallen en eenvoudige breuken in betekenisvolle contexten." De wenken in het leerplan zijn suggesties om het leerplandoel na te streven en zijn inspirerend voor de oriënterende fase en bouwstenen. Zo lezen we in de wenken:

Wenk: Via dit leerplandoel kan worden gewerkt aan het getalbegrip. Je kan aandacht hebben voor de soorten getallen en voor de rang en de waarde van een cijfer in een getal. Je kan getallen laten lezen, schrijven en interpreteren in betekenisvolle contexten.

Wenk: Je kan getallen laten ordenen op een getallenas en met behulp van de symbolen $<$, $>$, $=$, $\neq$.

Wenk: Voorbeelden van betekenisvolle contexten: temperatuur (koudst, warmst), prijzen (goedkoper, duurder) en niveaus bij een lift.

Op basis hiervan onderscheiden we in dit leerplandoel verschillende mogelijke leerdoelen waaronder:

- Ik kan in een getal zeggen welke plaats een cijfer heeft en hoeveel het waard is.
- Ik kan gehele getallen, kommagetallen en eenvoudige breuken juist plaatsen op een getallenas.
- Ik kan bepalen of een geheel getal, kommagetal of eenvoudige breuk groter dan, kleiner dan of gelijk is aan een ander getal en ik gebruik deze symbolen $<$, $>$, $=$, $\neq$ om dit aan te tonen.
- Ik kan gehele getallen, kommagetallen en eenvoudige breuken rangschikken in echte situaties (zoals prijzen van producten rangschikken van duur naar goedkoop, afstanden, tijd, ...).

Afhankelijk de taalkennis kunnen we een (deel van) het laatste leerdoel formuleren als: "Ik kan positieve en negatieve getallen rangschikken in echte situaties." We gebruiken deze formulering als leerdoel in dit voorbeeld.

2) Oriënterende fase: "Waar werken we naartoe?"

Vervolgens kiest de leerkracht een eindopdracht die zal nagaan hoe dit leerdoel zal geëvalueerd worden: Hieronder zie je een voorbeeld van een oefening⁵

⁵ Oefening is AI gegenereerd

Op een weerkaart staan volgende temperaturen:

- Antwerpen: 4°C
- Oslo: -7°C
- Brussel: 1°C
- Helsinki: -10°C
- Madrid: 8°C

Rangschik de temperaturen van koud naar warm.

Opdracht

1. Plaats alle temperaturen op een getallenas.
2. Rangschik de temperaturen van koud naar warm.
3. Vul correct in:

-7 ____ 1
8 ____ 4
-10 ____ -7

Deze eindopdracht kan ingeleid worden met een prikkelende vraag: “Je hebt een gratis citytrip gewonnen naar één van deze steden. Maar er is één probleem: jij houdt niet van kou. Welke stad kies je en verwoord waarom?”

3) a. Bepaal de bouwstenen: “Wat moeten leerlingen onderweg leren en oefenen om dat leerdoel te bereiken?”

Nu onderscheiden we verschillende bouwstenen om te komen tot het leren bij de leerlingen. Een deel van deze bouwstenen zijn misschien in het verleden al besproken en vragen om leeractiviteiten die voorkennis terug oproepen. Voor de nieuwe bouwstenen bepaalt de leerkracht welke oefeningen uit de leermethode gemaakt moeten worden.

Bouwstenen bij het beoogde leerdoel:

- Herkennen van positieve en negatieve getallen als gehele getallen + rang en waarde van een cijfer in een getal
- Getallen correct op een getallenas plaatsen
- Relatie leggen tussen plaats op de as en grootte van een getal.
- Correct gebruik van $>$, $<$ en $=$
- Verwoorden van een redenering.

De succescriteria voor een goed antwoord worden besproken met de leerlingen. “Ik verwacht dat je alle temperaturen correct ordent, hiervoor de juiste symbolen gebruikt en dit kan verklaren met behulp van een getallenas”

b. Bepaal de strategieën: “Hoe kunnen leerlingen dit het best aanpakken om het leerdoel te bereiken?”

De leerkracht oefent expliciet de heuristiek ‘het maken van een tekening’ in. In dit geval zal de voorstelling op een getallenas de leerling kunnen gebruiken om getallen te leren ordenen en vergelijken vanuit het positie t.o.v. het getal 0. Zo kunnen ze uitleggen waarom -10° kouder is dan -7° en dat 7° kouder is dan 10° . In een ander hoofdstuk kan deze strategie/heuristiek ook helpen bij het vergelijken van kommagetallen.

c. Formatieve evaluatie doorheen de les: “Hoe weten we dat we op de goede weg zijn naar het leerdoel?”

Na elke bouwsteen is er een moment van controle van begrip, zodat je als leerkracht zicht krijgt waar je klas staat. Dit kan bv. door het gebruik van wisbordjes en dit kort te laten bespreken met het schoudermaatje (duo). Dan bespreek je dit klassikaal.

- Herkennen van positieve en negatieve getallen als gehele getallen + rang en waarde van een cijfer in een getal⁶

Kijk naar het getal -3 482.

Beantwoord de volgende vragen:

1. Is dit een positief of een negatief getal?
 2. Wat is de waarde van het cijfer 3?
 3. Wat is de waarde van het cijfer 8?
 4. Welk cijfer staat op de honderdtallenplaats?
 5. Leg in één zin uit hoe je bepaalt welke waarde een cijfer heeft.
- Getallen correct op getallenas plaatsen

Plaats -3, 0 en 4 op een getallenas.

Wisselordjes: waar hoort -6?

- Relatie leggen tussen plaats op de as en grootte van een getal.

Welk getal is groter: -2 of 3?

Welk getal is kleiner: -5 of -1?

Hoe weet je dat?

- Correct gebruik van $>$, $<$ en $=$

Vul in: -8 ... -5

Vul in: 4 ... -2

- Verwoorden van een redenering.

Leg aan een klasgenoot uit waarom -3 groter is dan -8.

Schrijf één zin waarin je je redenering uitlegt.

Na een aantal jaren voor de klas gestaan te hebben, kan je als leerkracht waarschijnlijk ook al anticiperen op misconcepties, bv.

"-10 is groter dan -7 omdat 10 groter is dan 7."

"Alle negatieve getallen zijn kleiner, dus de volgorde maakt niet uit."

Verwarring tussen links en rechts op de getallenas.

Onjuist gebruik van $>$ en $<$.

Uiteindelijk komt dan het moment waarop de voorbeeldoefening (of spiegel oefening) uit de oriënteringsfase aangeboden wordt om op te lossen, al dan niet via een werkvorm zoals een exit-ticket.

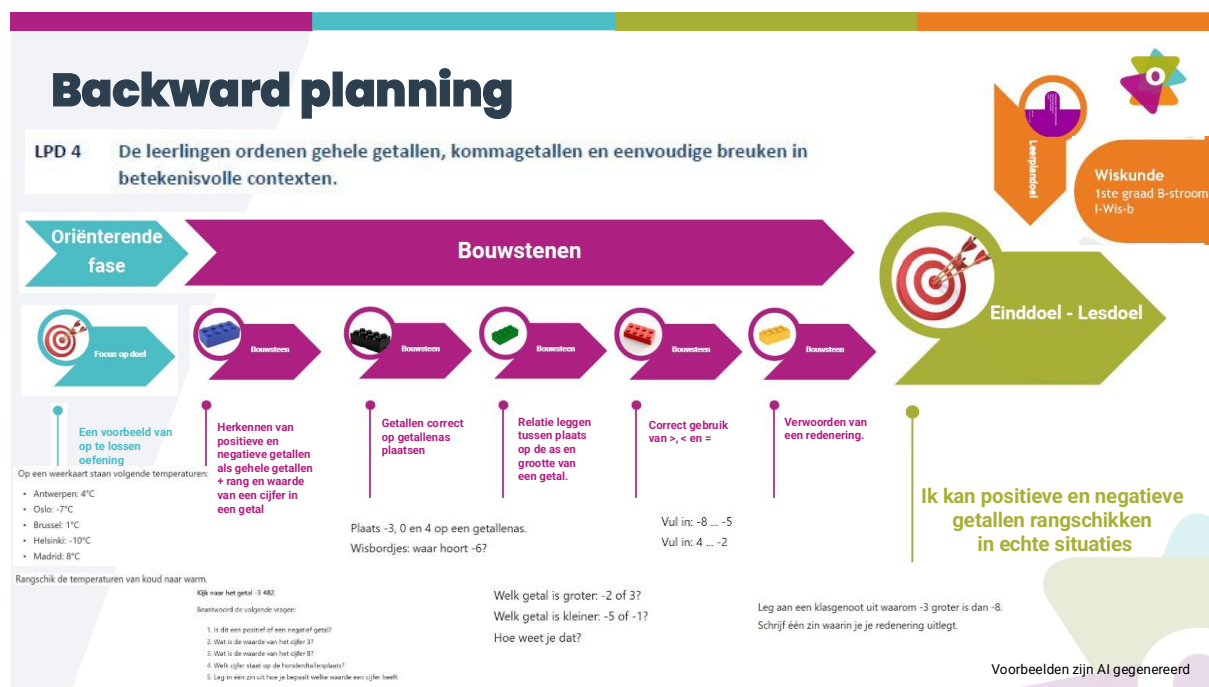
Heel dit lesontwerp laat zich samenvatten in onderstaand schema van backward planning. Het schema kan gebruikt worden als een kennisorganizer (advance organizer) voor leerlingen. Dit is een visuele voorstelling van de kernbegrippen de relatie tussen deze begrippen⁷. Het kan beschouwd

⁶ De verschillende oefeningen bij 'controle van begrip' zijn AI gegenereerd

⁷ (Vanhoof Stijn, 2026)

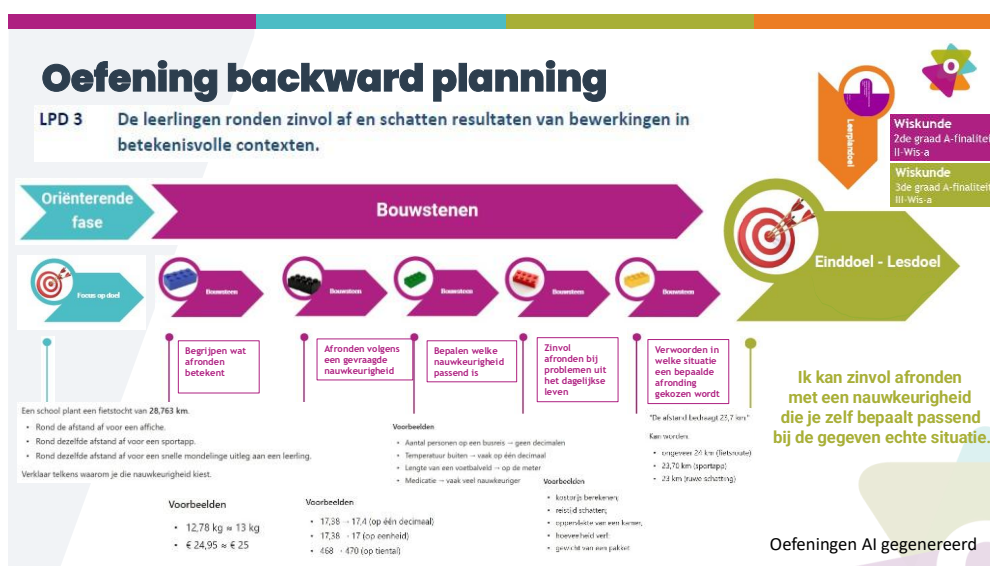

worden als een vorm van een cognitieve muur: het maakt de essentiële kennis en de samenhang tussen de verschillende bouwstenen van het leerproces zichtbaar voor leerlingen. Dit sluit aan bij de principes van [een kennisrijk curriculum](#). Zo blijft de focus op het leerdoel bij de leerlingen en laat hen inzien waar ze nu staan in hun leerproces.

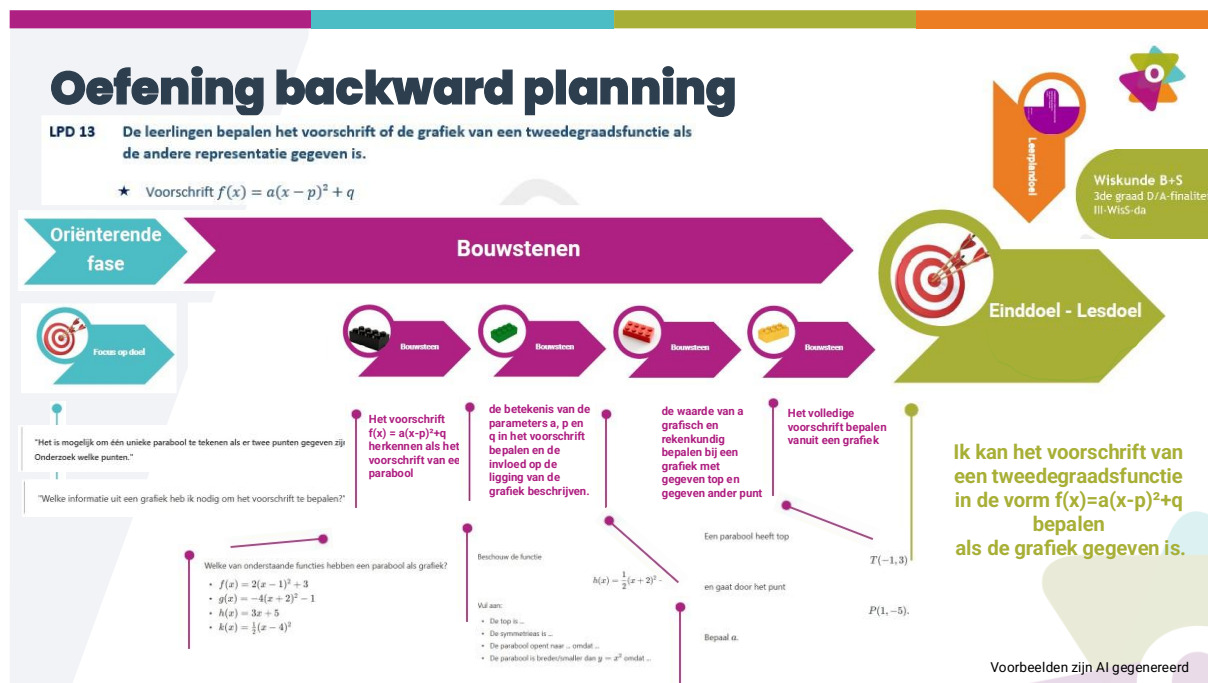
5.2 A-finaliteit

In onderstaand voorbeeld vermelden we alleen het leerdoel, de oriënterende fase en de bouwstenen met voorbeelden die richtinggevend kunnen zijn voor formatieve evaluatie.

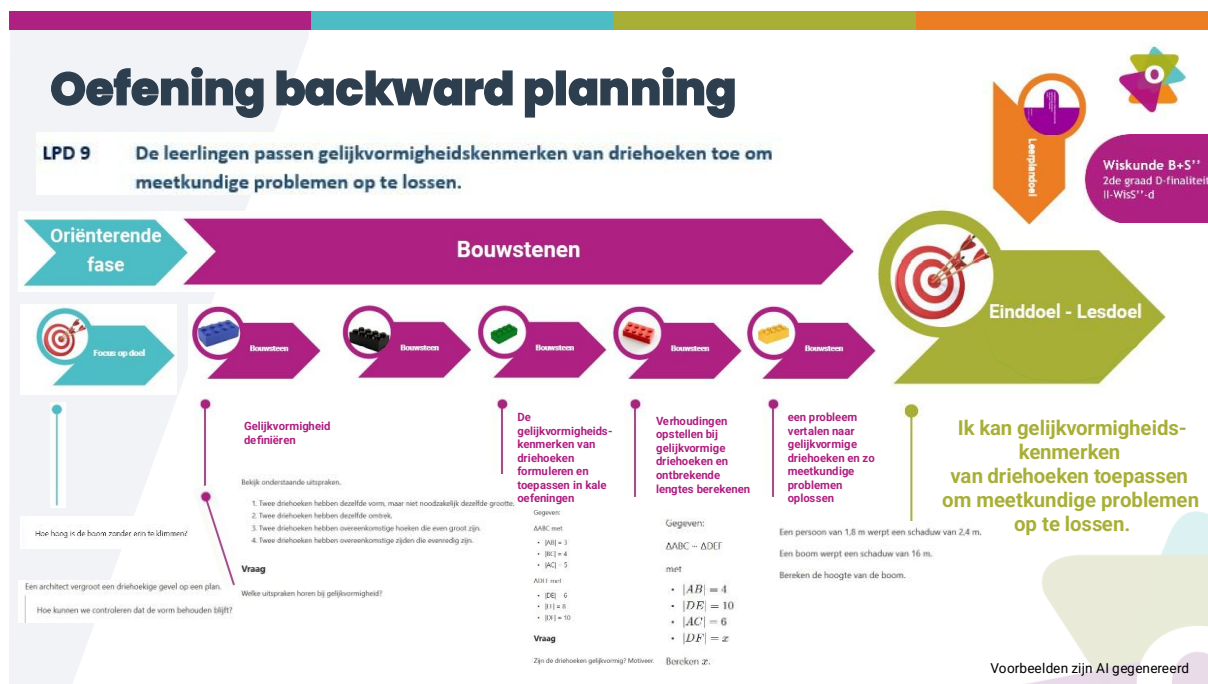
5.3 D/A-finaliteit derde graad

In onderstaand voorbeeld vermelden we alleen het leerdoel, de oriënterende fase en de bouwstenen met voorbeelden die richtinggevend kunnen zijn voor formatieve evaluatie.

5.4 D-finaliteit tweede graad

In onderstaand voorbeeld vermelden we alleen het leerdoel, de oriënterende fase en de bouwstenen met voorbeelden die richtinggevend kunnen zijn voor formatieve evaluatie.

6 Backward planning: als tool binnen effectieve didactiek

“Effectieve didactiek is de wetenschap van het geven van onderwijs met een bedoelde, gunstige uitwerking op het leren van de leerling. Het geeft handvatten voor het motiveren van leerlingen en het goed opbouwen van lessen” (bron: [De kracht van effectieve didactiek](#)).

Op onze prowebsite rond effectieve didactiek vind je [de interactieve visual](#) waar een handig overzicht van didactische strategieën wordt gegeven die in de literatuur en wetenschap steeds weer hoog effectief blijken te zijn: “Welke meest elementaire strategieën neem je mee om in een les te kunnen inzetten?”

Effectieve Didactiek focust vooral op wat een leraar tijdens een les kan doen om het leerrendement te verhogen, terwijl backward planning een ontwerpkader is dat een leraar helpt bij het ontwerpen van een les(senreeks). Het is dus een tool om bij een aantal van de verschillende aangehaalde strategieën van effectieve didactiek stil te staan:

- [doelgericht werken](#): “Ik kies mijn doelen voor de les of aankomende lessenreeks op basis van het leerplan. Ik durf kritisch te kiezen hoe ik mijn leermateriaal gebruik.”
- [lesverloop](#): “Ik kies geschikte lesvormen die passen bij het doel.”
- [voorkennis](#): “Ik activeer gericht de passende voorkennis bij alle leerlingen.”
- [doel](#): “Ik maak mijn lesdoelen en succescriteria duidelijk in relatie tot het einddoel.”
- [structuur](#): “Ik expliciteer aan de leerlingen wat, wanneer, waarom, door wie en hoe leerlingen geëvalueerd worden. Ik zorg ervoor dat leerlingen weten waar deze les past in het grotere geheel.”
- [controleer begrip en faciliteer feedback](#): “Ik voorzie korte checks om na te gaan in hoeverre de leerlingen de lesdoelen of onderdelen van de les beheersen.”

Om de les verder effectief didactisch op te bouwen verwijzen we naar deze webpagina effectieve didactiek. We nodigen je uit hier de nodige inspiratie uit te halen.

7 Backward planning: als tool om kwaliteitsvol te evalueren

Backward planning ondersteunt verschillende [criteria van kwaliteitsvolle evaluatie](#)⁸. Het bevordert de validiteit doordat evaluatie rechtstreeks vertrekt van het leerdoel. Het verhoogt de transparantie omdat leerlingen zicht krijgen op doelen, bouwstenen en succescriteria. Het versterkt de betrouwbaarheid door expliciete verwachtingen te formuleren. Daarnaast maakt backward planning evaluatie tot een geïntegreerd onderdeel van het leerproces en vergroot ze de betrokkenheid van leerlingen doordat zij voortdurend zicht krijgen op hun voortgang en actief kunnen reflecteren over hun leren. Zo start evaluatie niet bij de toets, maar al bij het ontwerpen en zichtbaar maken van backward planning.

We diepen verschillende kwaliteitscriteria uit in relatie tot backward planning

⁸ (Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2026)

Validiteit: evalueer wat je beoogt

Evaluatie is valide wanneer ze meet wat ze beweert te meten en toelaat vast te stellen of de doelen bereikt zijn. Daarom moet je eerst de doelen bepalen en pas daarna een passende evaluatievorm kiezen.

Backward planning ondersteunt dit doordat er vertrokken wordt van het leerdoel:

- Eerst bepaal je wat leerlingen uiteindelijk moeten kennen, begrijpen of kunnen.
- Vervolgens ontwerp je evaluatiemomenten die effectief zicht geven op het bereiken van dat einddoel.
- Tenslotte selecteer je de noodzakelijke bouwstenen.

Transparant: maak duidelijk wat de bedoeling is van je evaluatie

Kwaliteitsvolle evaluatie vraagt dat leerlingen weten wat van hen verwacht wordt, welke criteria worden gebruikt waaraan succes wordt afgemeten.

Backward planning maakt dit expliciet:

- het leerdoel is zichtbaar
- de bouwstenen maken duidelijk wat leerlingen onderweg leren
- succescriteria worden gekoppeld aan elke bouwsteen
- leerlingen zien hoe elke stap bijdraagt aan het eindresultaat.

Betrouwbaar en objectief: evalueren op basis van duidelijke criteria

Een evaluatie wordt betrouwbaarder wanneer leraren werken met heldere criteria en gedeelde verwachtingen.

Backward planning helpt daarbij:

- bouwstenen verduidelijken wat essentieel is
- succescriteria geven aan wanneer een bouwsteen verworven is.

Daardoor wordt de evaluatie minder afhankelijk van persoonlijke interpretaties.

Vanuit een breed perspectief

Kwaliteitsvolle evaluatie vraagt een breed perspectief op de ontwikkeling van leerlingen en beperkt zich niet tot één toetsmoment.

Backward planning moedigt dit aan omdat:

- elke bouwsteen kansen biedt tot formatieve evaluatie
- feedbackmomenten zo zichtbaar onderdeel worden van het leerproces.

Geïntegreerd in het leerproces

Kwaliteitsvolle evaluatie zorgt voor afstemming tussen de leerdoelen, de lespraktijk, de feedback en de evaluatie.

Backward planning maakt zichtbaar dat:

- deze drie elementen geen aparte processen zijn
- voortdurend met elkaar verweven zijn en op elkaar afgestemd moeten worden.

Voldoende [betrokkenheid van de leerling](#)

De evaluatie zal leiden tot meer betrokkenheid als de doelen voor de leerling betekenisvol zijn.

Backward planning stimuleert dit doordat leerlingen:

- weten waar ze naartoe werken
- begrijpen waarom bepaalde bouwstenen belangrijk zijn
- kunnen inschatten waar ze zich bevinden in het leerproces
- kunnen reflecteren over hun eigen vooruitgang
- kunnen aangeven welke bouwstenen nog verdere oefening vragen.

8 Besluit

Backward planning helpt leraren om bewust te vertrekken vanuit de beoogde leerplandoelen die vertaald worden naar leerdoelen/lesdoelen. Het zorgt voor focus, samenhang tussen leerdoel, evaluatie en leeractiviteiten en een doelgerichte inzet van leertijd en leermiddelen.

Backward planning vraagt geen volledig nieuwe manier van lesgeven, maar wel een andere manier van kijken naar lesontwerp. Veel leraren zijn gewend om te vertrekken vanuit een handboek, een hoofdstuk of een (leuke) activiteit. Door eerst scherp te stellen wat leerlingen moeten leren, worden keuzes rond handboeken, oefeningen, werkvormen en evaluatie eenvoudiger en doelgerichter. Dat vraagt wat extra denkwerk vooraf. Het vertalen van leerplandoelen naar leerdoelen is hiervoor een noodzakelijke stap. Ook het bepalen van duidelijke succescriteria en het ontwerpen van een passende evaluatie is niet altijd vanzelfsprekend. We beseffen dat een leermethode of handboek niet altijd is opgebouwd volgens de logica van backward planning waardoor het soms zoeken is naar een goed evenwicht tussen de methode volgen en doelgericht ontwerpen.

Toch hoeven deze uitdagingen geen drempel te vormen. Backward planning vraagt niet dat je je volledige lespraktijk herwerkt. Veel leraren passen vandaag al elementen ervan toe wanneer ze bewust leerdoelen formuleren, evaluaties afstemmen op die doelen of gerichte keuzes maken in hun leeractiviteiten. Daarom is het vaak zinvol om klein te beginnen. Op die manier kan backward planning geleidelijk uitgroeien tot een waardevol hulpmiddel om nog doelgerichter en bewuster les te geven.

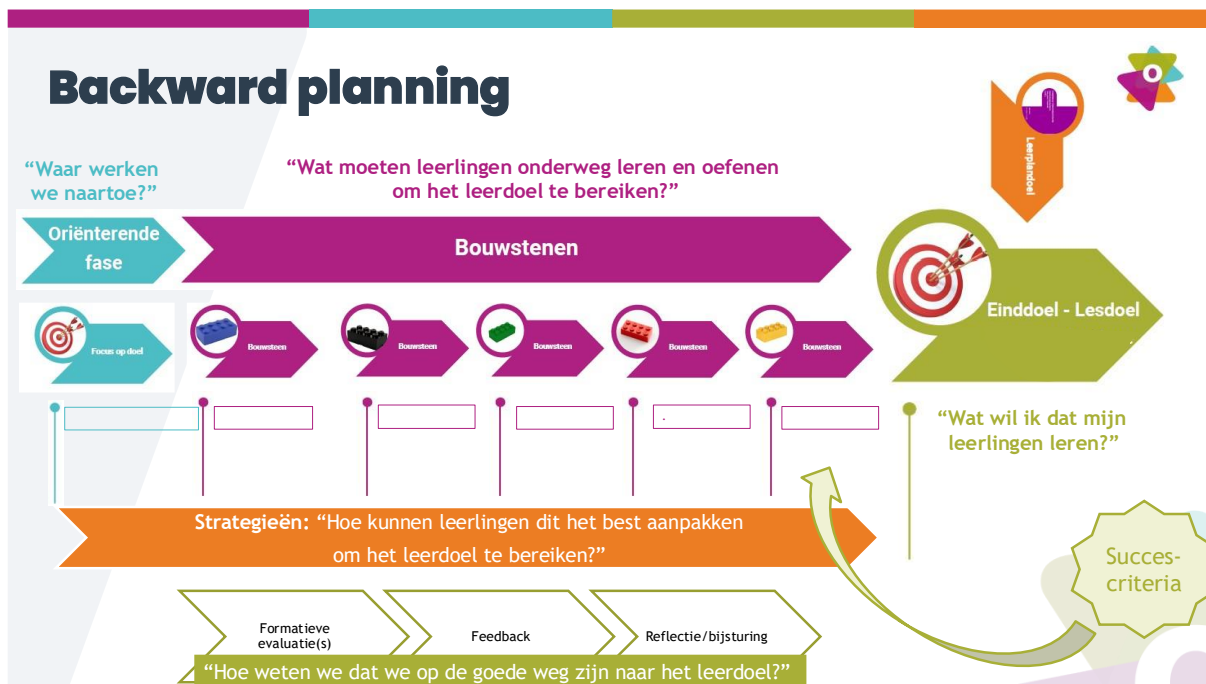
Stel je dus voor dat elke les begint met een helder beeld van waar je leerlingen moeten uitkomen. Dat elke oefening, elke leeractiviteit en elke evaluatie een bewuste stap vormt in dezelfde richting. Dat is de kracht van backward planning. Durf daarom af en toe achterwaarts te denken en eerst te weten waar je naartoe wilt. De kans is groot dat je leerlingen daardoor vooruitgaan.

9 Bibliografie

- Basten, B. (2023, december 2). *Een meester in leren*. Opgehaald van Backward design Theorie: Waarom achterstevoren ontwerpen zo effectief is!: <https://eenmeesterinleren.nl/backward-design-theorie/>
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2026, september). *Effectieve didactiek*. Opgehaald van Katholiek Onderwijs Vlaanderen: voor de onderwijsprofessional: https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/effectieve-didactiek_so
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2026). *Effectieve didactiek 'Lessen met effect': doelgericht werken in de lessen wiskunde*. Opgehaald van Inspirerend materiaal: <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/effectieve-didactiek-doelgericht-werken>
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2026, september). *Kwaliteitsvol evalueren*. Opgehaald van Katholiek Onderwijs Vlaanderen: voor de onderwijsprofessional: <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/evaluatie-in-het-secundair-onderwijs/kwaliteitsvol-evalueren>
- Lucassen, M. (2024, maart 19). *Vernieuwenderwijs*. Opgehaald van Backward design: wat is het, hoe gebruik je het, en waarom?: <https://vernieuwenderwijs.nl/backward-design/>
- Shannon. (2018, oktober). *sis4teachers*. Opgehaald van End in Mind: Backwards Design for Math Lessons: <https://sis4teachers.org/2018/10/end-in-mind-backwards-design-for-math-lessons/>
- Understanding by Design (UbD) or Backward Design*. (2012, april). Opgehaald van Math Unit Planning and UbD : <https://sites.google.com/view/ubdandmath/home?authuser=0>
- Vanhoof Stijn, G. S. (2026). *Lessen voorbereiden in drie stappen*. Leuven: LannooCampus.
- Wiggings G, M. J. (2005). *Understanding by design*. Alexandria: Association for supervision and Curriculum Development NASCD.

Bij de voorbereiding van je les ontwerp je het schema van backward planning vanuit het leerdoel. Tijdens de les gebruik je het als een zichtbaar leerkompas (kennisorganizer) dat leerlingen helpt begrijpen waar ze naartoe werken, waar ze staan en wat de volgende stap is.

1. Tijdens de lesvoorbereiding: ontwerp je lestraject achterwaarts

Stap 1: Bepaal het leerdoel/lesdoel

- Formuleer helder wat leerlingen op het einde moeten kennen, begrijpen of kunnen.
- *Vraag:* "Wat wil ik dat mijn leerlingen leren?"

Stap 2: Ga in de oriënterende fase in interactie met je leerlingen

- Denk samen na over de bouwstenen die nodig zijn om een eindopdracht, voorbeeldvraag of authentieke toepassing, die zichtbaar maakt dat het leerdoel bereikt is, te kunnen oplossen.
- Sta ook stil bij het waarom van het leren: waarom is deze kennis of vaardigheid relevant, nuttig of waardevol?
- *Vraag:* "Waar werken we naartoe?"

Stap 3a: Kies enkel de noodzakelijke bouwstenen

- Beperk je tot de bouwstenen die echt essentieel zijn.
- Laat leerlingen eerst oefenen op deelvaardigheden en werk geleidelijk naar complexere toepassingen toe. Bouw zo doorheen de bouwstenen een logische oefenlijn op
- *Vraag:* "Wat moeten leerlingen onderweg leren en oefenen om het leerdoel te bereiken?"

Stap 3b: Bepaal de strategieën

- Denk na over de leeractiviteiten die leerlingen helpen om de bouwstenen te verwerven.
- Kies bewust enkel voor leeractiviteiten die passen bij het leerdoel. Vermijd zo activiteiten die interessant zijn, maar weinig bijdragen aan het beoogde leren.
- *Vraag:* "Hoe kunnen leerlingen dit het best aanpakken om het leerdoel te bereiken?"

Stap 3c: Voorzie feedbackmomenten

- Plan na elke belangrijke bouwsteen een korte controle van begrip. Maak zo denkfouten zichtbaar en bespreekbaar.
- Gebruik deze momenten om feedback te geven en eventueel bij te sturen.
- *Vraag:* “Hoe weten we dat we op de goede weg zijn naar het leerdoel?”

2. Tijdens de les: gebruik het schema als kennisorganizer

Stap 1: Maak het schema zichtbaar

- Toon het volledige, lege schema vanaf het begin.
- Laat leerlingen zien waar het leerproces naartoe gaat.
- Bouw het schema les na les (lesmoment na lesmoment) verder op.
- *Vraag aan leerlingen:* “Waar werken we vandaag naartoe?”

Stap 2: Betrek leerlingen bij de bouwstenen

- Verken samen wat nodig is om het leerdoel te bereiken.
- Laat leerlingen meedenken over kennis, vaardigheden en strategieën.
- Verwijs regelmatig terug naar het schema
- *Vraag aan leerlingen:* “Wat hebben we nodig om deze opdracht later succesvol te kunnen uitvoeren?”

Stap 3: Expliciteer voortdurend de samenhang

- Benoem telkens welke bouwsteen wordt ingeoefend.
- Maak duidelijk waarom deze stap belangrijk is.
- Verbind elke bouwsteen met het uiteindelijke leerdoel.

Stap 4: Gebruik feedback om de voortgang zichtbaar te maken

- Laat leerlingen stilstaan bij wat ze al beheersen. Laat je hierbij inspireren door werkvormen waarbij alle leerlingen aan het denken worden gezet.
- Gebruik succescriteria om de feedback vorm te geven
- Maak zichtbaar waar de klas zich bevindt op het schema.
- *Vraag aan leerlingen:* “Welke bouwstenen beheersen we al? Wat moeten we nog oefenen?”

